

VLADIMÍR KARFÍK – Architekt, profesor, človek

Ľubomír Mrňa

„Architekt má vedieť hovoriť so všetkými profesiami ich rečou, aby sa s nimi dorozumel a nakoniec sa stal tým, na čo ho osobitne predznačila výchova: vedúcim pracovného tímu, prvým medzi seberovnými, lebo niekto musí byť koordinátorom stavebného diania.“ (Projekt 10/1967, s. 228). Pôvodca citovaného výroku prišiel do Bratislavy (1946), aby vychovával architektov rovno na slovenskej pôde, v podmienkach, ktoré boli, aké boli. Vznik školy architektúry v rámci SVŠT politicky rámcovalo uzatvorenie sa Československa voči vtedajšiemu svetu. Znalosť cudzích rečí vzbudzovala upodozrievanie z ktovieakých zámerov, kybernetika bola biflagovaná ako paveda, vedúcim pracovného tímu mohol byť len ten, kto mal kádrové predpoklady...

V takejto situácii sa profesor Vladimír Karfík nespreneveroval presvedčeniu, že architekt získava kultúrnu dimenziu „mimo iného tiež znalosťou cudzích rečí, cestovaním, sťažami a praxou v zahraničí...“ V pomeroch, kedy výpočtovej technike kraľovalo logaritmické pravítko, so širokým rozhľadom vzdelaného svetoobčana vytrvalo presviedčal, že budúcnosť sa nezaobíde „bez programovania pre samopočítače“. (Ako vzdelávať architekta, Projekt 10/1967, s. 226).

Študent, ak chcel študovať, musel dávať „cisárovi, čo je cisárovo“, ale nebolo možné ho prinútiť, aby mu i veril. V nemalej miere to boli i profesorove znalosťami a praktickými skúsenosťami podopreté postoje, čo nás orientovali, čomu veriť.

V počte českých architektov – vysokoškolských profesorov činných na Slovensku – boli to Milo Kopriva, Jan Evangelista Koula, Alfred Píffl, Emanuel Hruška, Karel Hannauer, Vladimír Karfík, Miloslav Slabihoud, Lumír Lýsek - nebol profesor Karfík iba jedným z viacerých. Z päťice českých architektov, ktorí zaujali profesorské miesta na SVŠT v Bratislave v rovnakom čase a z rovnakého popudu – po druhej svetovej vojne na Bellušovo pozvanie – jediný nemal predchádzajúcu pedagogickú skúsenosť a jediný neprišiel z Prahy. Jeho jedinečnosť však tkvela v značnej miere v špecifikáciách, spätých s architektonickou tvorbou realizovanou na Sloven-

sku. Päť je stále zreteľných:

* Na Slovensku sú zastúpené realizácie zo všetkých fáz tvorby:

- práce z medzivojnového obdobia (chronologický primát má r. k. kostol v Petržalke),
- realizácie z vojnových rokov,
- tesne povojnová tvorba,
- diela z obdobi, keď oficiálnou doktrínou bol socialistický realizmus,
- pozdne práce.

* Široký typologický rozptyl tvorby, bohatá druhovosť:

- obytné budovy v širokej škále – od rodinných domov až po internáty,
- školy rôznych stupňov a rôzneho určenia,
- priemyselné objekty,
- obchodné domy,
- sakrálne stavby,
- športové zariadenia,
- budovy pre kultúrne účely,
- administratívne budovy,
- dopravné stavby.

* Primát v množstve realizácií (viac ako tri desiatky)

* Odolnosť voči retardujúcemu tlaku socialistického realizmu

* Cezhraničný presah významu diela.

Takéto skutočnosti, i keď nie iba ony, zakladali profesorov nárok na študentský obdiv. K osobnostným špecifikám, ktoré ale napokon tak či onak s architektúrou súviseli, načim prirátať i niektoré povahové, pre povrchného pozorovateľa azda i protirečivé vlastnosti:

* Nadhľadová veľkorysosť, rezonujúca v ústupčivej zhovievavosti k meniacim sa užívateľským potrebám a požiadavkám na úpravy realizovaných objektov. Štandardné autorské predstavy o nedotknuteľnosti, nemennosti architektonického diela mu boli, zdá sa, vzdialené. Architektúru vnímal ako živý, premenlivý, prispôsobivý organizmus.

* Vnímavosť voči požiadavkám stavebníkov na ekonomickosť výstavby a prevádzky projektovaného objektu. Požiadavky úspornosti nepocítoval ako obmedzenie, ale skôr ako výzvu. Význam, aký prikladal ekonomickej stránke tvorivej činnosti formuloval vonkoncom jednoznačne: „Je mnoho zástancov názoru, že na škole treba v prvom rade rozvíjať tvorivú fantáziu, odvážnu a pribojnú – technike a ekonomike sa vraj naučí absolvent viac než dostatočne v praktickom živote. Som však presvedčený, že najlepšou cestou je univerzálna a vyvážená výchova vo všetkých zložkách: umelecká, technická, vedecká ekonomicko-organizačná a spo-

čenská.” (Projekt 10/1967, s. 228)

* Hlboká kultúrnosť (jazyková pripravnosť, hudobné vzdelanie, kontakty so špičkovými osobnosťami kultúrneho života - stýkal sa so šľachtou svetovej architektúry...)

* Psychická, ale tiež fyzická aktivita do vysokého veku (ešte i v naozaj pokročilom veku plával a hral tenis)

* Schopnosť komunikovať, bytostný zmysel pre humor

Táto mnohovýrobná osobnosť mala hlboko ľudskú, dobrodušnú človečiu podstatu, pre ktorú ho bolo možné milovať a pre ktorú sme ho milovali. Tento pocit pokračuje za hrob.

16. septembra 1981 mi takmer 80-ročný profesor, ktorý v tom čase pôsobil na univerzite v La Vallette, okrem iného napísal: “Okrem výuky na fakulte robíme ešte projekty pre ministerstvo, ktoré sa hneď aj realizujú! Zatiaľ je tu ešte teplo, denne chodíme plávať do mora...”

O päť rokov neskôr, pri oslave 85. narodenín s úsmevom rozprával, ako v Brne, kde už v tom čase s manželkou býval, majú penzisti skvelé podmienky, aby mohli plávať. Pre jednotlivé vekové kategórie dôchodcov tam dokonca organizovali plavecké súťaže. Keď sa pochválil, že vyhral kategóriu nad osemdesiat rokov - najvyššiu kategóriu - pod mohutným obočím mu šelmovsky zaiskrilo a s prefíkanou skrúsenosťou dodal: „Malo to však jeden kaz - plával som sám.” Účinku svojich slov sa smial vedno s poslucháčmi ako chlapec, ktorému sa náramne vydarila uličnícka lotrovina.

23. októbra 1991 deväťdesiatročný neúnavný profesor očarujúco zoznamoval účastníkov medzinárodného sympózia „Moderná architektúra 20.-30. rokov na Slovensku s Baťovou vertikálne pojazdnou pracovňou vo výškovej administratívnej budove (1937 - 1938) v Zlíne. Keď exkurzia napokon dospela až na strešnú terasu a trocha sa vymanil z obliehania jej účastníkmi, pri pohľade na zlínske kúpalisko sa vrátil k historke spred piatich rokov a zdôveril sa, že už nepláva - podmienky sa zmenili. Ani vtedy, ani pri čoraz vzácnejších neskorších stretnutiach som si akosi nepripúšťal, že by sa diala zmena aj s profesorom. I jeho narážky na pociťovaný úbytok síl som prijímal a vykladal si ako ďalšie z jeho žartov. Chcel som ho vnímať ako stálicu.

Nech už je, ako je, pohľad na minulý čas nakoniec presvedča, že v živote svojich žiakov z päťdesiatych rokov, profesor bol stálicou poctivých štyridsať rokov. Celý čas sme ho obdivovali.

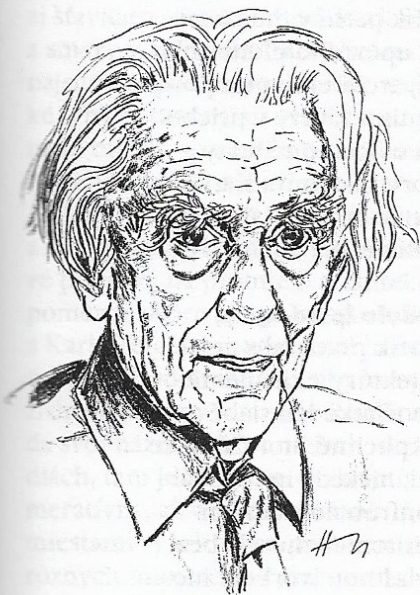
V päťdesiatych rokoch, azda viac než kedykoľvek predtým i potom, spoločenské postavenie nástojčivo stavalo profesora pred neľahkú úlohu zasahovať do citlivých konkrétnych situácií a pri odvode nutného tribútu panujúcej moci nezašantročiť morálny kredit, nestratiť tvár. V školskom roku 1956/57 mu, ako dekanovi FAPS SVŠT pripadla chúlостivá, nevďačná povinnosť urobiť zapamätateľnú bodku, či skôr výkričník - za účasťou študentov architektúry na „študentských udalostiach”. Na výber mal jedínú možnosť: potrestať označených aktérov. Spôsob, akým to urobil v mojom prípade, si naozaj nemožno nepamätať. Cez kanceláriu dekana ma ktosi priviedol do zasadacej miestnosti a hneď za dverami postavil na okraj dlhého červeného behúňa, na jednej strane lemovaného zoradenými akademickými funkcionármi. Z náprotivného konca vykročil proti mne profesor Karfík a ja, ponechaný vlastnej bezradnosti, som mu vykročil v ústrety. Kdesi uprostred sme sa stretli, dekan prečítal výrok (testu sa veľmi nespisovne hovorilo „dútko” pred nastúpenými akademickými funkcionármi), zatvoril fascikel, podal mi ruku a povedal: „Tak vám ďakujem.”

Nebol som duchapritomný hrdina, aby som dokázal registrovať výraz tváří prítomných nobilit, a musela nasledovať ďalšia lekcija, aby sa mi začalo vyjasňovať, že nešlo o akési zmätené prerieknutie sa.

7. januára 1957, nedlho po ceremónii v zasadacej miestnosti dekanátu sme mali u profesora Karfíka skúšku z predmetu typológia stavieb. Všetci sme boli v jednej z posluchárni, profesor pohrúžený do akýchysi papierov sedel za katedrou a prví traja - v trojici bol aj neskorší profesor Lumír Lýsek - sme si v prvej lavici pripravovali odpovede na vylosované otázky. Keď som sa prihlásil, že som pripravený, profesor Karfík zdvihol hlavu, chvíľu na mňa hľadel a zrazu namiesto pokynu, aby som odpovedal, nečakane povedal: „Aha, to ste vy s tou dútkou. Vy to viete.” Zapísal mi známku, vrátil index a poslal ma preč.

Keď som neskôr býval poctený možnosťami stretávať sa s profesorom, hovorievali sme o kadečom, ale o týchto dvoch epizódach nikdy. Keď som mu raz pripomenul akýsi jeho ľudomilný skutok a nádejal sa, že sa niečo dozviem, len rozhodil ruky do akéhosi ospravedlňujúceho gesta a lakonicky povedal: „No vidíte, akého poklesku sa človek nedopustí kvôli architektúre.” Nuž a tak jeho podpis pri známke z typológie stavieb si zvlášť vážim.

J. Havaj:
Portrétna
kresba
V. Karfíka

ing. arch. prof. Vladimír KARFÍK (mar. 26. 10. 1901)

Ospravedlňujem sa za egocentrickú povahu spomienok, ale o ľudskosti človeka, ktorého som poznal, som nechcel hovoriť odosobnene. Samozrejme, že ktosi iný by vedel tú istú tému ilustrovať inými príkladmi. Pre širokú ľudskosť sme si však profesora bezmedzne vážili.

Vytrvalé zdôrazňovanie ekonomických stránok architektúry mohlo vyvolať dojem Karfíkovej úzkoprsosti, odmeranosti, strohosti architektonického prejavu. Pozorne a vari až úzkostlivo merajúci a rátajúci pedant, obdivovateľ Tomáša Baťu, ktorý bol schopný šetriť na milimetroch a normovať i proporcie a pohyby ľudí, aby ich dokázal v žiadanom počte natlačiť do výťahu, nebol však ani úzkoprsý, ani odmeraný. K najfrekventovanejším menám v jeho slovníku patrili priezviská Baťa a a Wright. Obdivoval ich a inšpiroval sa nimi - racionálnosť a kreativita šli uňho ruka v ruke. Sám praktický človek, podobne ako jeho idoly, i on vedu skôr užitočnosť ako vytváral. Azda i pre túto vlastnosť bol študentskej obci zrozumiteľný a blízky.

Absenciu pedagogickej praxe kompenzovala charizma, ktorá architektka Karfíka zo dňa na deň postavila na roveň kolegov profesorov s dlhodobou pedagogickou praxou. Prednášanú látku mohol ilustrovať vlastnými dielami, čo v účinku na študentovu dušu zatienilo seba profesionálnejšie sterilné teoretizovanie. Avšak jeho pedagogické postupy neboli vždy len jednoznačne úspešné. V roku 1959

uverejnilo 7. číslo mesačníka Architektura ČSR medzi hodnoteniami učilíšť i posudok jednej diplomovej práce, vypracovanej v ateliéri profesora Karfíka. Kritický text končil slovami: "Je to slabý projekt, na ktorom sa prejavila malá péče pedagogického vedení." (s. 283) Profesor padol do pasce vlastnej teórie, že perspektíva musí predať projekt - kúpa nebola dobrá. Avšak ani v tomto prípade jeho stručná reakcia na kritiku nepostrádala vtipnú, pikantnú pointu. Príliš vhodná na reprodukovanie síce nie je, ale napokon, kto vtedy počul, ten si pamätá. Veď práve naaranžované situácie vytvárali dlhotrvajúce väzby medzi profesorom a jeho žiakmi. Ak som zdôrazňoval - možno nie dosť systémo - civilné, zdanlivo nereprezentatívne vlastnosti mnohovrstvej osobnosti, dialo sa tak zámerne. Som presvedčený, že profesor by preto na mňa nezanevrel. Významný, uznávaný architekt, charizmatik, obľúbený učiteľ bol veľkorysý, dobrý človek. Celistvý, pravdivý obraz osobnosti Vladimíra Karfíka nemôže túto bytostnú stránku postrádať.

Resumé

Lubomír Mrňa: *Vladimír Karfík - architect, professor, man.*

Out of five Czech architects that took the professorship at the SVŠT in Bratislava at the same time and with the same motivation - after the World War II and Belluš's invitation - V. Karfík as the only one lacked pedagogical experience and did not come from Prague. His uniqueness was in the extent of specialisation joint with architectural creation realised in Slovakia. In Slovakia there are all kinds of phases of creation, wide scope of creation, rich typology, high number of realisations (more than thirty), resistance against retarding pressure of socialistic realism and cross-border impact of the masterpiece. To his personal features belonged generous overview, empathy towards the requirements of developers for economy, of construction and operation, deep culture (language ability, musical education, contacts with the top celebrities of cultural life, psychic and physical activity up to high age, ability to communicate as well as good sense for humour.